

Malmö högskola

Lärande och samhälle

Schack som pedagogiskt verktyg

Hur får vi tjejer på skolan att fortsätta spela schack?

Glenn Törnquist

Schackpedagogisk kurs 7,5 hp

Vårterminen 2014

Examinator: Lars Holmstrand

Pesach Laksman

Jesper Hall

Innehållsförteckning

1	Introduktion	3
2	Syfte	3
2.1	Frågeställningar	4
3	Metod	4
3.1	Kvalitativa intervjuer	4
3.2	Intervjuerna	5
3.3	Empirin	5
4	Diskussion.....	7
	Referenslista.....	9
	Elektronisk referenslista	10
	Bilaga A	11
	Bilaga B:1	12
	Bilaga B:2	13

1 Introduktion

Jag arbetar som fritidspedagog med barn i åldrarna 7-10 och har arbetat med schack i skolan några år och tycker det är ett väldigt bra komplement till det övriga skolarbetet. Jag har gått Sveriges Schackförbunds kurser Steg 1 och 2 för Schack i skolan (Sveriges Schackförbund, 2014) som ligger till grund för mitt arbete med schack. Där blev jag introducerad till schackmaterialet Schackma Gandhi får en idé (Hall, 2010) och det instruktionsmaterial som är speciellt framtaget för pedagoger. Dessa två har jag som grund i mitt arbete med schack i skolan och tycker att det är ett väldigt enkelt, roligt och bra material. Jag använder två 60 minuters lektioner i veckan till schack och då har jag 12 elever per lektion. Tjejerna som jag intervjuade har en lektion schack med mig en gång i veckan och då följer jag det instruktionsmaterial som jag nämnde tidigare. Detta har jag gjort sedan starten av höstterminen 2013, så de har en grundlig erfarenhet av schack.

Schack gynnar mycket, så som koncentration, fokusering, visualisering, förutseende, tänka framåt, överväga alternativ, analysera, konkret och abstrakt tänkande, planera, överväga och att hantera flera saker samtidigt mm. Jag personligen ser schack som ett mycket bra verktyg för mig som pedagog att träna och utveckla mina elevers färdigheter inom dessa områden.

Jag har läst mycket om schack och schackspelande barn och unga. Det som ofta slår mig är hur stor andel av dessa som är killar och hur schack domineras av det manliga könet. Varför är det så? Hur kan det komma sig? Vad kan jag som pedagog i skolan göra för att få tjejer att spela och fortsätta spela schack?

Detta är min ingång i mitt arbete. Att titta närmare på vad jag som pedagog kan göra och om det finns något jag kan göra.

2 Syfte

Syftet med mitt arbete är att belysa problemet med att få tjejer fortsätter spela schack efter nybörjarstadiet, och att sätta ord på detta ”problem” utifrån de tankar och idéer som en grupp tjejer i 8 års ålder har, och den litteratur och information jag har fått och läst.

2.1 Frågeställningar

1. Primär frågeställning
 - Hur får vi tjejer på skolan att fortsätta spela schack?
2. Sekundär frågeställning
 - Vad förväntar sig tjejerna av mig som pedagog?

3 Metod

Jag vill ta reda på vad 10 stycken tjejer i en grundskola i Skåne tycker och tänker om schack. Om de har några idéer om hur jag som pedagog kan göra för att det ska bli roligare med schack och vad jag kan göra för att få dem att fortsätta spela schack. För att få reda på detta har jag valt att intervjua dem.

3.1 Kvalitativa intervjuer

Jag använder mig av intervjuer för att det ger möjligheten att jag som intervjuare kan ställa öppna frågor och följdfrågor under intervjuens gång. Jag har 3 strukturerade frågor (Bilaga A) med mig till intervjun, men annars är graden av strukturering låg. Möjligheten att kunna ställa följdfrågor utifrån svaren de ger är viktig så min grad av standardisering är låg (Patel & Davidson, 2003). De frågor jag ställer har en grund i att ta reda på vad de tycker, tänker och upplever om och av schack där deras egna värderingar och erfarenheter ligger till grund för deras svar. Svaren jag får representerar bara hur dessa 10 tjejer tycker och tänker och är alltså ingen generell sanning.

3.2 Intervjuerna

Jag valde att intervjua tjejerna tillsammans för att vi skulle kunna föra ett meningsfullt, medskapande och sammanhängande samtal och resonemang (Patel & Davidson, 2003). Intervjun varade i ca: 30 minuter. Jag började också intervjua dem enskilt men märkte snabbt att dessa svar var samma som jag fick under gruppintervjun så jag beslöt mig för att bara använda gruppintervjun.

3.3 Empirin

Här kommer en sammanfattning av svaren under intervjuens gång och detta utdrag är skrivet med tjejernas egna ord och meningsbyggnad.

1a. Vad tycker ni om schack?

- Det är kul.
- Jag älskar det.
- Det är jätte jätte jätteroligt.

1b. Vad är det som är kul med schack?

- Man lär sig.
- De andra lär mig.
- Man får tänka.
- Man får klura mycket.

2a. Är det lika kul att spela mot en tjej som mot en kille?

- Det är lika kul.
- Tjejer kanske spelar annorlunda.

- Lika kul både och.
- Att spela mot vissa killar är inte kul för de skriker och är högljudda.

2b. Så det spelar roll hur personen är?

- Om de är stirriga och hoppiga är det svårt att tänka.
- Det spelar ingen roll om det är en kille eller en tjej mitt emot om de är blabbiga så är det svårt att tänka.
- Det är störigt att motspelaren säger att det är min tur hela tiden för att jag vet att det är min tur!

3a. Vad kan jag göra för att det ska bli roligare att spela schack?

- Säga till de som pratar mycket att inte prata så mycket.
- När du förklarar vad vi ska göra så förklara tydligare för ibland fattar jag inte vad du menar vad vi ska göra och så även om jag lyssnar så blir det huller om buller i huvudet.
- Ha konsekvens för de som inte följer de sex schackreglerna.

3b. Finns det något ni saknar?

- Det är jättekul.
- Vill spela mer.

4 Diskussion

Det som visade sig under intervjun var att det spelade inte så stor roll om det var en kille eller en tjej de mötte utan mer hur personen var. Det finns anledning att betona att killar och tjejer i stort är mer lika än olika varandra. Men killar är mer aggressiva och fysiskt aktivare än tjejer, vilka å sin sida har en benägenhet att visa sin fientlighet på ett mer dolt sätt genom negligering, uteslutning och nedsättande kommentarer (Evenshag & Hallen, 2001 s.284). Det som också tydligt kom fram var att de sex schackreglerna (Bilaga B) var viktiga att följa och att jag som pedagog måste vara tydlig med att upprätthålla dessa. Det jag kunde utläsa av de svar jag fick från dessa kloka tjejer var att de tyckte att schack var jättekul och att de älskade att spela schack. De såg fram emot att veckan skulle börja för att vi spelar alltid schack på måndagar och tisdagar under skoltid. Dessa tjejer spelar ofta själv på fritidstid och när det blir tid över under lektionstid. Så jag som pedagog ska nog fokusera på att hitta möjlig tid att spela schack på och låta dem spela så mycket som det bara går. De förväntningar de hade på mig som pedagog var att vara en bättre ledare genom att bevara "ordning och reda" och utveckla min förmåga att förklara och instruera. Införa konsekvenser för de som bryter mot de sex schackreglerna var också en önskan. Så kan det vara så att "ordning och reda" skulle göra att tjejer fortsätter att spela schack? Eller behövs det en social komponent till inom schacket för att få tjejerna att fortsätta?

I Jesper Halls (2007) bok "Schackledarens handbok" kan man läsa om Susanne Karlsson som också uppmärksammat problemet med att alltför få tjejer spelade schack. Hon startade tjejträffar men inte med fokus på själva schackspelandet utan mer på en social samvaro så som att baka, pyssla, spela fotboll, utflykter eller liknande och där sedan schackspelandet kom in som andrahandssyssla. Resultatet blev att efter knappt ett år hade de gått från tre tjejer till tjugo tjejer. Olyckligt nog blev hon sjuk och var borta från verksamheten en längre tid men många av dessa tjejer hade fortsatt med schackspelandet både som ledare och spelare (Hall, 2007 s. 100).

Eller är det kanske så att schack är ett spel (idrott eller lek) som är väldigt prestationsinriktat och risktagande? Är schack en sport (idrott) eller en lek (spel) och om så finns det viktiga skillnader mellan dessa företeelser? I motsats till leken är idrotten till sitt väsen mer eller mindre prestationsinriktad och ofta orienterad mot ett framtida mål (träning och konkurrens) (Evenshag & Hallen, 2001 s. 66-67). Tjejer har jämfört med killar en tendens att vara mer

emotionellt sensitiva och expressiva, fogliga och försiktigare i osäkra situationer och mindre benägna att ta risker (Evenshag & Hallen, 2001 s.284). Om fokus ligger på att prestera och konkurrera fortsätter inte tjejerna att spela schack (Hall, 2007 s. 100).

Men det finns säkert flera faktorer som gör att tjejer slutar spela schack när de närmar sig tonåren. I boken ”Allt det tjejer inte vet om killar och killar inte vet om tjejer” skriver Dan Höjer (2005) att för tjejer går vänner före allt. Det är kanske det som händer för tjejerna när de blir lite äldre. Att kompisarna blir så pass viktiga att de slutar med schack, om man inte fångar en hel tjejgrupp utan bara en från gruppen. Och om det då är vanligt bland tjejer att visa sin fientlighet genom negligering, uteslutning och nedsättande kommentarer blir det kanske svårt att fortsätta spela om någon eller några ur tjejgruppen inte tycker det är okej att spela schack med rädslan för att bli utesluten från gruppen. Det är viktigt att det finns en grupp tjejer som spelar schack för att de ska fortsätta, de behöver detta sociala sammanhang (Chess Power, 2014).

Vad föräldrar tycker spelar också en stor roll för barn och unga. Om föräldrar inte ser fördelar med att spela schack eller inte kan spela själva blir det svårt. Om föräldrar tycker att schack är ett spel som bara killar bör utövar och inte tjejer blir det ännu svårare. Tjejerna behöver uppmuntran, stöd och acceptans från föräldrar för att börja och fortsätta spela schack (Chess Café, 2014).

Killar och tjejer närmar sig schackspelet på mycket olika sätt. De flesta killar är resultat-inriktade och fokuserade på att vinna eller förlora. Tjejer är annorlunda, de har en större förståelse för den konstnärliga delen och den sociala aspekten av schack (Chess Café, 2014). Ett problem vi står inför är att vi förväntar oss att tjejer lära sig spelet och tycker om det på samma sätt som killar gör. Men det gör de inte och vi som pedagoger, föräldrar och ledare måste tänka på detta (Chess Café, 2014).

Tjejers sociala behov är annorlunda än killars. Majoriteten av killarna är naturligt konkurrensinriktade och älskar att vinna. Medan tjejer står inför svårigheten att vinna över sina vänner men ändå behålla vänskapen. Det tar tid och en vårdande miljö för att bygga flickors självkänsla, självförtroende och konkurrenskraft, innan de inser att det inte är fel med att vinna över sina vänner (Belakovskaia, 2013).

Om vi inte ser dessa skillnader i hur de närmar sig spelet, hur kan vi då hitta en lösning? Detta tror jag kan vara ett ämne för vidare forskning inom området och en pusselbit för att komma vidare inom jämställdheten inom schack.

Referenslista

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Studentlitteratur

Hall, Jesper (2007). *Schackledarens handbok*, s 198-202 *Hälften av alla som finns är kvinns*.

Hall, Jesper (2010). *Schackma Gandhi får en idé*. Schackbyrån förlag.

Höjer, Dan (2005). *Allt det tjejer inte vet om killar och killar inte vet om tjejer*.

Semic, Sundbyberg

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Elektronisk referenslista

Belakovskaia, Anjelina (2013). *1st CHESS & SCIENCE FESTIVAL & All-Girls Tournament*.

Tillgänglig 2014-04-14

<https://www.kickstarter.com/projects/249675593/1st-chess-and-science-festival-and-all-girls-chess>

Chess power - Growing kids' minds (2014). *Girls and chess*.

Tillgänglig 2014-04-14

<http://www.chesspower.co.nz/girls-and-chess.html>

Chess Cafe (2014). *The Difference between Boys and Girls in Chess*.

Tillgänglig 2014-04-14

<http://www.chesscafe.com/text/polgar45.pdf>

Sveriges Schackförbund (2014). *Om schack i skolan*.

Tillgänglig 2014-04-16

http://www.schack.se/?page_id=72

Bilaga A

Strukturerade frågor,

1. Vad tycker ni om schack?
2. Är det lika kul att spela mot en tjej som mot en kille?
3. Vad kan jag göra för att det ska bli roligare att spela schack?

De sex schackreglerna när man spelar schack

1.LUGNT!

2.Ledaren bestämmer när man får börja!

3.Skaka hand!

4.”Rörd är förd”

5.”Släppt är släppt”

6.Ställ upp pjäserna!

Bilaga B:2

Kommentarer till

De sex schackreglerna när man spelar schack

De sex schackreglerna är uppföranderegler som används i alla sammanhang när man spelar schack. Reglerna är framtagna för att skapa möjlighet till koncentration och för att minimera möjligheter till kontroverser.

1. När man spelar schack måste det vara LUGNT i lokalen. Inget stöj, inget stim, annars går det inte att tänka. Man ska också försöka undvika att prata när partier spelas, eftersom det kan störa andra spelare, och man får definitivt inte lägga sig i andras partier.
2. Det är ledaren som styr när partierna får börja. För när alla är på plats och redo för spel kan ledaren ge stratsignal. Poängen med detta är att göra själva spelmomentet ett snäpp mer seriöst. Efter det att signal getts vet alla då vad som gäller, och lugnet lägger sig över gruppen.
3. I schack visar vi respekt gentemot varandra genom att skaka hand både före och efter partiet.
4. Har man rört en pjäs, måste man flytta den.
5. Har man flyttat en pjäs och släppt den på en ruta har man gjort sitt drag, och det är motståndarens tur.
6. När man är färdig med ett schackparti ställer man upp pjäserna efter sig.